

абстрагувати і узагальнювати, що приводить до формування поняття, яке на стадії понятійного пізнання позначається словом.

4. Високий рівень розвитку мислення: логічного – як здатності встановлювати закономірності; асоціативного – як здатності встановлювати зв'язки між уявленнями та думками; творчого – як здатності формулювати нове, ознаками якого є оригінальність; інтуїтивного – як здатності здогадуватися та передбачати. Високий рівень розвитку мислення передбачає формування у молодших школярів компетентності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки подій; міркувати взаємозв'язними судженнями; добирати факти, що підтверджують думку; аналізувати, класифікувати, порівнювати ознаки і якості; робити висновки-узагальнення.

Отож, на основі аналізу твору В. Сухомлинського «Духовний світ школяра» з'ясовано психодидактичні аспекти розуміння видатним педагогом сутності поняття «творчі здібності молодших школярів». Виокремлено характерні ознаки вияву творчих здібностей молодших школярів: високий рівень розвитку мислення, емоційність, високий рівень розвитку уяви та фантазування, пізнавальний, творчий інтерес тощо.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в виокремленні та теоретичному обґрунтуванні психодидактичних умов формування творчих здібностей молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. Духовний світ школяра: *Вибрані твори: в 5 т.* Київ: Радянська школа, 1977. Т. 1. С. 209–400.

Леся ПЕТРЕНКО

СПАДЩИНА Г. ВАЩЕНКА В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄДНОСТІ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ В ОСВІТІ

Спадщина видатного педагога, вченого й громадського діяча Г. Ващенко, ідеї національної системи освіти й виховання особистості на християнських засадах тісно пов'язані з його іменем, роблять його постать ваговою та привабливою впродовж багатьох років. Притаманна Г. Ващенкові гуманістична орієнтація на загальнолюдські та національні цінності, створені народом упродовж віків, дали змогу вченому неповторно, в українському національному дусі поєднати їх з християнськими законами творення добра й боротьби зі злом, віри, надії й любові, визначити високу мету життя людини, її призначення в цьому світі – служіння Богові та своїй Батьківщині, що в єдине ціле об'єднує освітні ідеали – особистості вихованця і вчителя, творчої школи, національної освітньої системи.

В основі національної за змістом, демократичної за характером відносин педагогіки Г. Ващенко визначальною рисою є любов як основа духовності й моралі людини. Любов учителя є тим золотим ключиком, який відкриває шлях до сердець дітей, – переконаний педагог. Вивчення спадщини непересічного вченого, великого патріота України допоможе нам плідно скористатися досвідом національного відродження України для подальшого прогресивного поступу вперед, для успішного вирішення проблем національної освіти та виховання (Альманах пошани й визнання Полтавщини. 100 видатних особистостей Полтавщини минулих століть, 2003; Антоник, 2005). Педагог, ніби для нас, дає слушну пораду: людство мусить йти вперед, використовуючи досвід й кращі надбання минулого, поєднуючи їх з досягненнями нового часу (Ващенко, 1997).

Постать видатного діяча на культурному фоні зазвичай розглядається у двох площинах: з точки зору культурного розвитку епохи, в добу якої він жив і створював свій

творчий доробок, та виявлення його зв'язків з минулим духовного життя українського народу. Оскільки педагогічна наука є потужним засобом передавання існуючих цінностей, втілених у культурі, від старшого покоління молодшому, на доцільність і значимість для майбутніх поколінь таких досліджень звертає увагу Президент НАПН України В. Кремень, наголошуючи, що таке звернення до далекого минулого «сьогодні постає певним камертоном пошуку стратегій майбутнього, чинником самопізнання, складником нашої ментальності» (Кремень, 2012, с. 8–9).

На значення повернення до минулих надбань як чинника духовного самозбереження суспільства з допомогою освіти та виховання звертає увагу О. Вишневський, який виокремлював зацікавлених учасників цього процесу: сам народ як творець своєї виховної системи; його гуманітарно-творча еліта, яка відображає цінності суспільства у своїх образах, передає їх молодому поколінню; професійні педагоги-теоретики, які системно узагальнюють цей досвід і передають на вимогу соціального середовища у вигляді концепцій, ідей, рекомендацій. Саме ця триєдність учасників процесу й становить «педагогічний контекст епохи» (Вишневський, 2003, с. 26; 2008, 1997, 1996).

Оцінка значущості педагогічної спадщини Г. Ващенка постійно проводилась у дослідженнях українських учених після проголошення незалежності України. Для більш повного й різнобічного висвітлення особливостей педагогічної спадщини Григорія Ващенка нами введено в наукову роботу тематичний підхід до визначення напрямів дослідження окремих явищ, подій науково-педагогічної діяльності.

Професор І. Зайченко відає належне педагогічній діяльності Г. Ващенка, його працям у галузі методики, історії та теорії педагогіки доктор педагогічних наук, відзначаючи, що: «В українській педагогіці першої половини ХХ ст. яскраво спалахнула зірка Г. Ващенка, і в умовах розбудови національної системи освіти в Україні неocenними для нашого сьогодення є погляди Г. Ващенка на проблеми методів навчання, їх урізноманітнення та системного застосування з обов'язковим урахуванням історичного досвіду минулого і перспектив розбудови української освіти та школи» (Зайченко, 1998, с. 10).

Свою точку зору щодо постаті Г. Ващенка, його діяльності й педагогічних ідей висловила академік НАПН О. Сухомлинська, вона відзначає активізацію національного руху й українського громадянства в розбудові освітньої справи після Лютневої революції 1917 р. в Україні. «Г. Г. Ващенко був у лавах викладачів, які самовіддано долучилися до процесу українізації. Він працював над перекваліфікацією вчителів і читав лекції з української мови, літератури й педагогічної психології на курсах українізації педагогів в Прилуках, Ромнах, Хоролі» (Українська педагогіка в персоналіях, 2005, Кн. 2, с. 366), – зазначає вчена. О. Сухомлинська у цій праці виокремила розділ про педагогічний доробок Г. Ващенка, зокрема питання педології. Вона відзначає, що в окремих статтях педагог аналізував результати дослідження вікових та індивідуальних особливостей учнів і студентів, що проводились з використанням як вітчизняних, так і зарубіжних тестів; обґрунтовував роль школи як педагогічного центру окремого мікрорайону, що сприяло зміцненню зв'язку шкільного життя з навколишнім середовищем; плідно займався вивченням і популяризацією передового педагогічного досвіду вчителів, брав активну участь в обговоренні навчальних освітянських питань», – акцентує вчена» (Українська педагогіка в персоналіях, 2005, Кн. 2, с. 366).

Торкаючись багатій педагогічній спадщині еміграційного періоду Г. Ващенка, у вигляді численних наукових праць, О. Сухомлинська підкреслює, що є очевидним той великий вплив, який на нього справили ідеї Г. Сковороди, етнопедагогічні погляди К. Ушинського, патріотичні твори Т. Шевченка: широка обізнаність із досягненнями світової педагогічної думки, заглибленість у дослідження етнотрадицій та етнопсихологічних особливостей українців дали йому змогу продовжити й розвинути

вітчизняну традицію » (Українська педагогіка в персоналіях, 2005, Кн. 2, с. 370). О. Сухомлинська не ідеалізує постать ученого, констатує, що «його праці різноаспектні, але завжди національні за духом і свідчать про його непересічну роль в історії української педагогічної думки, ...поставили його, хоча й через багато років, на почесне місце в історії української освіти» (Українська педагогіка в персоналіях, 2005, Кн. 2, с. 371).

Визнаючи роль педагога в розвитку теорії та історії педагогіки, М. Стельмахович уважав, що Г. Ващенко «займає авангардне місце у розвитку новітньої української педагогіки, відзначаючись енциклопедичністю охоплених нею наукових проблем» (Стельмахович, 1998, с. 2), що немає жодного актуального питання з теорії та практики освіти, виховання, про яке б учений не висловив своє оригінальне, високоавторитетне слово.

У сучасних умовах потрібне більш ґрунтовне та різнобічне дослідження особливостей педагогічної спадщини Г. Ващенка для сприяння відродженню духовно-морального стану суспільства, «для більш повного, глибокого розуміння сьогоднішніх освітньо-виховних проблем, для формування світоглядних структур усього загалу», для «надання об'єктивної оцінки творчості вченого з метою використання в практичному житті школи» (О. Сухомлинська).

Список використаних джерел

1. Альманах пошани й визнання Полтавщини. 100 видатних особистостей Полтавщини минулих століть / гол. ред. Л. Омельченко. Полтава, 2003. С. 34–35.
2. Антоник О. Наукова ващенкіана у видавничому репертуарі незалежної України : книгознавчий аспект. 10 років школи громадянства : зб. матеріалів до 10-ліття Пед. тов-ва ім. Григорія Ващенка / упоряд. О. Гентош. Львів, 2005. С. 77–85.
3. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич : Відродження, 1997. 214 с.
4. ОВишневський Г. Ващенко і А. Макаренко на роздоріжжі української педагогіки ХХ століття. *Педагогічна думка*. 2008. № 2. С. 3–5.
5. О. Вишневський Григорій Ващенко на тлі актуальних завдань сучасної української педагогіки. *Видатний національний педагог Григорій Ващенко* : зб. матеріалів до 125-річчя від дня народження / авт-упоряд., наук. ред. А. Погрібний. Київ, 2003. С. 25–48.
6. Вишневський О. Концепція демократизації українського виховання. *Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні*. Київ : Школяр, 1997. С. 78–121.
7. Вишневський О. На шляху реформ. Актуальні питання сучасної української освіти та змісту виховання. Дрогобич, 2006. 101 с.
8. Зайченко І. Педагогічне кредо : з нагоди 120-річчя Григорія Ващенка. *Освіта*. 1998. 24 черв.–1 лип. (№ 44/45). С. 10–11.
9. Кремень В. Г. Василь Олександрович Сухомлинський і сучасна педагогічна наука. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / упоряд. О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. С. 8–13.
10. Стельмахович М. Педагогіка великого українця : 120-річчя Григорія Ващенка. *Освіта*. 1998. 8–15 квіт. (№ 34). С. 2.
11. Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. / за ред. О. В. Сухомлинської. Київ : Либідь, 2005. Кн. 2: ХХ століття. 552 с.